

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

**Нестеренка Юрія Євгеновича «Управління сталим розвитком
сільськогосподарського землекористування», подану на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі
знань 07 «Управління та адміністрування»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційна робота Нестеренка Юрія Євгеновича присвячена вирішенню актуального наукового завдання, що полягає у розвитку теоретико-методичних засад та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо удосконалення системи управління сталим розвитком сільськогосподарського землекористування в умовах трансформації аграрного сектору України. Актуальність обраної теми посилюється необхідністю формування сучасної моделі управління земельними ресурсами в умовах європейської інтеграції, цифрової трансформації економіки, реформування земельних відносин, зростання антропогенного навантаження, зміни клімату та післявоєнного відновлення аграрного виробництва.

Земельні ресурси є основою функціонування аграрного сектору, а їх раціональне використання визначає економічну ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, стан екологічної безпеки, продовольчу незалежність держави, конкурентоспроможність національного аграрного виробництва та перспективи розвитку сільських територій. Тому управління землекористуванням має ґрунтуватися на збалансуванні економічних, екологічних і соціальних інтересів, застосуванні цифрових технологій, стратегічного планування та ризик-орієнтованого підходу.

Дослідження Ю.Є. Нестеренка є своєчасним і науково значущим. Автор формує цілісну концепцію стратегічного управління сталим розвитком сільськогосподарського землекористування, яка поєднує економічну, екологічну, соціальну, інституційну та цифрову складові. Такий підхід відповідає сучасній парадигмі сталого розвитку та забезпечує комплексність вирішення поставленого наукового завдання.

Актуальність дисертації підтверджується її відповідністю сучасним напрямкам державної аграрної політики України, положенням Національної економічної стратегії, Стратегії державної екологічної політики України,

Цілям сталого розвитку ООН та пріоритетам адаптації аграрного сектору до вимог Спільної аграрної політики Європейського Союзу. Дослідження органічно поєднує теоретичні положення з вирішенням конкретних прикладних завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематики науково-дослідної роботи кафедри економіки та бізнесу Державного біотехнологічного університету «Теоретико-методологічне забезпечення управління підприємницькою діяльністю на ринках продукції, ресурсів, послуг та інформації на інвестиційно-інноваційних та маркетингових засадах» (номер державної реєстрації 0121U108930). У межах виконання зазначеної науково-дослідної теми автором досліджувалися проблеми удосконалення управління сталим розвитком сільськогосподарського землекористування, розроблення організаційно-економічних механізмів підвищення ефективності використання земельних ресурсів, а також обґрунтування сучасних підходів до стратегічного управління та цифрової трансформації процесів землекористування. Тематика дисертації повною мірою відповідає науковому напрямку кафедри та органічно інтегрується в дослідження, спрямовані на розвиток підприємницької діяльності, підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Достовірність одержаних результатів забезпечується коректною постановкою наукового завдання, узгодженістю мети, завдань і логіки дослідження, а також відповідністю застосованого інструментарію предмету управлінського аналізу.

Методичну основу роботи становить поєднання системного, стратегічного, порівняльного та економіко-статистичного аналізу з економіко-математичним моделюванням і прогностичними розрахунками. Така комбінація методів дала змогу перейти від теоретичного осмислення проблеми до кількісного оцінювання результативності землекористування та обґрунтування альтернатив управлінського впливу.

Аргументованість висновків підтверджується використанням офіційної статистичної інформації, нормативно-правових і міжнародних документів, матеріалів діяльності аграрних підприємств та результатів авторських розрахунків. Інформаційна база є достатньою для виявлення

закономірностей, оцінювання ризиків і формування практично орієнтованих пропозицій.

Важливо, що запропоновані положення не мають декларативного характеру: вони конкретизовані у системі індикаторів, організаційно-економічному механізмі, цифрових проєктах, оптимізаційній моделі та прогнозах очікуваної результативності. Це посилює доказовість авторської позиції й підтверджує можливість практичного застосування результатів.

Отже, основні наукові положення, висновки і рекомендації є логічно взаємопов'язаними, належно аргументованими та підтвердженими теоретичними узагальненнями й аналітичними розрахунками.

Наукова новизна та значущість одержаних результатів. Одержані автором результати розвивають наукові засади менеджменту природно-ресурсного потенціалу аграрної сфери та формують цілісне бачення управління землекористуванням як довгостроковим процесом узгодження економічної результативності й екологічних обмежень.

Концептуально значущим є обґрунтування стратегічної моделі управління сталим розвитком сільськогосподарського землекористування, у якій поєднано цілепокладання, оцінювання ризиків, ресурсне забезпечення, контроль результативності та адаптивне коригування рішень. На відміну від функціонального підходу, така модель орієнтована на довгострокове збереження продуктивності земельного капіталу.

Наукову цінність має розвиток положень щодо адаптивності системи управління до інституційних, ринкових, технологічних і кліматичних змін. Автор переконливо доводить, що сталість землекористування визначається не окремим набором природоохоронних заходів, а здатністю управлінської системи своєчасно ідентифікувати загрози та змінювати параметри господарської діяльності.

Удосконалено організаційно-економічний механізм реалізації стратегічних рішень, який інтегрує економічні стимули, інвестиційне забезпечення, екологічний менеджмент, цифровий контроль і відповідальність суб'єктів управління. Його побудова дає змогу узгоджувати цілі підприємства з пріоритетами територіального та суспільного розвитку.

Методичний внесок автора полягає у формуванні багатокритеріальної системи оцінювання, що поєднує економічні, екологічні, соціальні та управлінські індикатори. Запропонований підхід розширює можливості

діагностики, дає змогу визначати внутрішні диспропорції та обґрунтовувати диференційовані управлінські рішення.

Подальшого розвитку набули засади цифрового забезпечення менеджменту земельних ресурсів. Сформований автором цифровий контур передбачає систематизований збір, оброблення та аналітичне використання даних геоінформаційних систем, дистанційного зондування і супутникового моніторингу для підвищення оперативності та обґрунтованості рішень.

Окремий науковий результат становить обґрунтування екологічно орієнтованих моделей господарювання, у межах яких конкурентоспроможність аграрного виробництва пов'язується з відтворенням родючості ґрунтів, розвитком органічного виробництва, ресурсозбереженням та зниженням екологічних ризиків.

У сукупності зазначені положення мають завершений характер, відповідають меті дослідження та становлять вагомий внесок у розвиток теорії і методології стратегічного менеджменту сталого сільськогосподарського землекористування.

Практичне значення результатів дослідження. Прикладна цінність роботи визначається доведенням теоретичних і методичних положень до конкретних управлінських інструментів, придатних для використання аграрними підприємствами, органами публічного управління та територіальними громадами.

Запропонована концепція може бути застосована при формуванні стратегій розвитку аграрних підприємств, регіональних програм екологізації виробництва, планів управління ресурсним потенціалом і програм цифрової модернізації аграрної сфери.

Організаційно-економічний механізм має практичний потенціал для підприємств різних організаційно-правових форм, оскільки передбачає поєднання стратегічного планування, економічного стимулювання, управління ризиками, моніторингу та оцінювання результативності.

Практично значущими є цифрові проекти, спрямовані на підвищення якості інформаційного забезпечення, оперативне виявлення негативних змін у стані земель і підтримку обґрунтованих управлінських рішень. Самостійне прикладне значення мають також оптимізаційні розрахунки та бізнес-проект розвитку органічного виробництва.

Можливість використання результатів у діяльності установ і підприємств, а також у навчальному процесі підтверджує їх апробацію та практичну придатність.

Отримані розробки можуть бути адаптовані до завдань стратегічного управління земельними ресурсами, оцінювання інвестиційних рішень та підготовки фахівців з менеджменту, економіки природокористування й аграрного підприємництва.

Повнота викладення результатів дослідження у наукових публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження знайшли належне відображення у наукових публікаціях автора та пройшли достатню апробацію в науковому середовищі. Аналіз опублікованих праць свідчить про їх безпосередній зв'язок із темою дисертації, послідовність розвитку наукової ідеї та достатній рівень висвітлення основних положень, що виносяться на захист. Публікації охоплюють теоретичні, методичні та прикладні аспекти досліджуваної проблематики, що підтверджує цілісність проведеного дослідження та системність наукових пошуків автора.

Важливо відзначити, що результати дослідження не лише пройшли апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а й отримали практичне підтвердження шляхом їх використання у діяльності підприємств та у навчальному процесі. Це свідчить про достатній рівень обґрунтованості запропонованих рекомендацій та їх практичну придатність.

Ознайомлення зі змістом наукових публікацій дозволяє зробити висновок про те, що вони відображають основні результати дисертації, не дублюють одна одну, а послідовно розкривають окремі аспекти дослідження. Відповідно, повнота оприлюднення результатів дослідження відповідає встановленим вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Дотримання принципів академічної доброчесності. За результатами аналізу дисертаційної роботи встановлено, що дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. Використані наукові положення та матеріали інших авторів належним чином оформлено відповідними посиланнями, а основні результати дисертації є самостійним науковим доробком здобувача.

Оцінка змісту та оформлення дисертаційної роботи.

Композиція дисертації відповідає логіці управлінського дослідження: від формування теоретичних передумов і методичного апарату – через

діагностику стану об'єкта – до проектування механізмів та інструментів реалізації запропонованої стратегії. Розділи взаємопов'язані, а проміжні висновки послідовно підводять до узагальнених результатів.

У першому розділі систематизовано наукові підходи до трактування сталого землекористування та визначено його місце в системі стратегічного менеджменту. Вагомим є обґрунтування землекористування як об'єкта управління, що одночасно поєднує виробничу, екологічну, соціальну та інституційну природу. Така постановка дала автору змогу сформулювати принципи, функції та критерії управління, які надалі використано у методичній і прикладній частинах роботи.

Другий розділ має виразну аналітико-діагностичну спрямованість. Автор не обмежується констатацією динаміки показників, а оцінює чинники, що впливають на економічну віддачу земель, екологічні наслідки господарювання та якість управлінських рішень. Поєднання статистичного аналізу з інтегральним оцінюванням дало змогу визначити диспропорції, ризики й резерви розвитку та сформулювати доказову базу для подальших рекомендацій.

У третьому розділі найбільш повно розкрито авторську позицію. Запропоновані стратегічна концепція, організаційно-економічний механізм, цифрові проекти, система моніторингу та оптимізаційна модель утворюють взаємопов'язаний комплекс управлінських рішень. Позитивною рисою є поєднання макро- і мікрорівневих орієнтирів: від формування регіональних і локальних пріоритетів до конкретизації інструментів для аграрного підприємства. Бізнес-проект органічного виробництва додатково підтверджує прикладну спрямованість дослідження.

Матеріал викладено в науковому стилі, термінологічний апарат загалом використано коректно, таблиці й рисунки доповнюють авторську аргументацію. Висновки відповідають поставленим завданням і відображають основні результати роботи. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Високо оцінюючи одержані результати, вважаю за необхідне звернути увагу на окремі положення, що потребують додаткового наукового обговорення та можуть визначати напрями подальших досліджень автора.

1. Розроблена концепція стратегічного управління має належне теоретичне обґрунтування. Водночас доцільно було б чіткіше показати

механізм її узгодження з інструментами Спільної аграрної політики Європейського Союзу, зокрема еко-схемами, вимогами Conditionality і стандартами GAEC.

2. Авторський інтегральний показник є важливим інструментом комплексної діагностики. Разом із тим аналіз чутливості результатів до зміни вагових коефіцієнтів та способу нормування індикаторів посилив би доказовість і відтворюваність запропонованої методики.

3. Цифрові проекти мають значний прикладний потенціал, проте потребують повнішого техніко-економічного обґрунтування: визначення капітальних і операційних витрат, джерел фінансування, етапності впровадження, строків окупності та очікуваного управлінського ефекту.

4. У роботі переконливо розкрито переваги органічного виробництва. Водночас варто було б ширше врахувати інституційні обмеження його розвитку – доступність сертифікації, спроможність виробничої кооперації, логістичну інфраструктуру та стабільність каналів збуту.

5. Організаційно-економічний механізм доцільно було б доповнити більш чіткою диференціацією інструментів для малих, середніх і великих аграрних підприємств, оскільки їх ресурсні можливості, цифрова зрілість і здатність фінансувати екологічні заходи істотно відрізняються.

6. Перспективним є поглиблення економічного блоку стимулювання сталих практик через оцінювання можливостей екосистемних платежів, податкових преференцій, зеленого кредитування, страхування екологічних ризиків і використання вуглецевих фінансових інструментів.

7. Екологічну складову дослідження варто було б доповнити сценарним оцінюванням кліматичних ризиків, впливу посух і температурних екстремумів, а також визначенням вуглецевого балансу запропонованих моделей землекористування.

8. Значний масив авторських схем, алгоритмів і розрахункових матеріалів підсилює зміст роботи, однак частину допоміжних таблиць і проміжних обчислень доцільно було б подати в додатках, зосередивши основний текст на інтерпретації ключових результатів.

Висловлені міркування мають рекомендаційний характер, не змінюють загальної позитивної оцінки дисертації та окреслюють можливості подальшого поглиблення започаткованого дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Нестеренка Юрія Євгеновича «Управління сталим розвитком сільськогосподарського

землекористування» є завершеним самостійним дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати щодо розвитку теорії, методології та інструментарію стратегічного менеджменту земельних ресурсів. Авторські розробки вирізняються системністю, поєднанням економічних та екологічних імперативів і спрямованістю на підвищення якості управлінських рішень в аграрній сфері.

Вагомість роботи визначається концептуальним обґрунтуванням адаптивної системи управління, удосконаленням організаційно-економічного механізму, розвитком багатокритеріального оцінювання, цифрового моніторингу та екологічно орієнтованих моделей господарювання. Дисертація засвідчує здатність здобувача самостійно розв'язувати складні науково-прикладні завдання, критично інтерпретувати результати та доводити наукові положення до рівня практичних рекомендацій.

За актуальністю теми, науковою новизною, ступенем обґрунтованості та достовірності одержаних результатів, їх теоретичним і практичним значенням дисертаційна робота Нестеренка Юрія Євгеновича «Управління сталим розвитком сільськогосподарського землекористування» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Кабінетом Міністрів України, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

директор Інститут агроекології
і природокористування НААН,
доктор економічних наук, професор,
академік НААН

Оксана ДРЕБОТ